

Deklarasjávnná Giehttjit Konferänsas Sámeparlamentariijkáriida Árviesjávrrien, moarmesmáno 31.b. 2023.

Parlamentariijkára sámedikkijs Sámeednamin ávddájbukti tjuovvo vuojnov:

Mij sáme lip álgoálmuk Sámeednamin. Máttarájge rájes la mijá álmuk viessum ja tjuottjodam dan ednamav ja tjátjev stuorámus huvsojn ja ráttujn. Mij lip oasse Sámeednama májas, Mijá iellema - mijá kultuvrra kultuvrradájmadibme ja bierggim - li hiebadum hiebadahkes stájgugisvuohčaj majt luonndo máhttá vaddet ja majt mij máhttep adnet luondov váni fámoduhte dagi. Mijá viessomvuohke rávkká tjegņodum máhttudagájt, rabásvuodav ja goappátjagá aktugattja ja sebrudak iesjrádak ávdášvástádusáv válldi.

Mij sámeparlamentárijkara Sámeednamin ávdástip ienep gá 30 000 miedogisát registardum sáme Suoman, Vuonan ja Svierigin.

Mij dáddodip riektá sáme sierralágásjuohčaj gálggá guddneduvvat.

Gátjástusájn ávdep deklarasjávnnájs gudát parlamentáralasj konferensajs ja doajmmá buorre ájggomusán ja aktisasj árvon europealasj parlamentarissmaj, dahkat ratjigis ávddánimev gánná dájma náv gávk rijkarájij rasstit árvusmáhteduvvá.

Duodastit sáme álmuk la avtaájnas ietjá álmugij, ja riektá adnet sáme dábdomerkajt mij galggá roaddoduvvat.

Duodastip rásissma bájnna álleváralt sebrudagáv ja vuodos nuppástallamav struktuvralattjat ja mij ásadussaj guosská Europan ja nuorttarijkajn.

1) Europa Green Deal (ruodná lihto), náv gávk vuoseduvvá Europa kommisjávnnás náv gávk: "**ietjájduhtta Unijávnnáv dálásájggásasj, luohkkodájmalasj ja vuojtulasj ekonomiddjaj**" ja aj "**Ietajduhttet dálkádak- ja birásávttjimúsájt máhttelisvuodajda dahká rievddadimev rievtes ja sebrudahte gájkajda.**" Vuojttotjuottjeldahkem Arktisin rávkká tjárgugis ietjájduhttemav goappátjagá giehpedum dájmalasjuodajn ja tjavggidum ádášisadnemijn.

Álgoálmugin Europan mij vuornnop gájkka gáhttjalimijt mijá ednamarealajs ja tjátjijs ja merajs ávkkimij váni mijá dáhkkidime dagi ja suoddjitit mijá kultuvrav, bierggimav ja iellemvuogev.

Mij áhtsáp fávdda tjadádimev rijkajgasskasasj njuolgadusájs ulmuttij riektájda náv gávk ILO 169, UNDRIP, ICCPR ja ICESCR. Ávdeditjtat álggokultuvrajt vaj riektá ednamij ja tjáhtjáj suoddjiduvvá rijkajgasskasasj lága milta.

2) Gájkka dájmadiddje aktan stáhta viddnudagáj, dájmajn mij bájnásj luondov ja birrasav sáme árbbedábálasj guovlojn, lulun sijá átsálvisájn loabe hárráj vuododim doajmmaplána gáktu suoddji, roaddot ja dáhkkidit ulmuttij riektájt ja álgoálmugijt.

Mij bádtjip ulmutjij riektástandárda ja vuododoajmmaaplána vuododuvvi gájkka dájmadiddjijda Arktisin.

3) Alemus duobmostávlá duobmo umasse nuorttarijkaj stáhtajn vattij sáme sebrudahkaj riektáv rijkalasj stáhta lánkaásadime gáktuj.

Mij mujttádip lihtoj duobmoj állidibme, jali ietjá dájmalasj ásadusá, ja gasskavuohhta mij vuodot rádedibmáj ja aktisasj bargguj, la vuodo áskeldis ja stuoves guojmmevuohhtaj nuorttarijkaj stáhtaj ja sáme parlamentaj gaskan.

4) Sámij árbbedábálasj viessomvuohke dábij, biebbmovuogádagáj, dahkovuogij ja vuoñjalasjvuodajn la mijá kultuvra árvvovuojojs oasse. Da li sierralágásj dábe ma rávkki suojev, roattov ja dáhkkidimev goappátjagá rijkalattjat ja dajvalattjat. WHO diedet "Varresvuohhta l vijor álles fysalasj, mielalasj ja sociálasj rádálásjvuodas ja ij val skibádagádagi jali sáhtusvuodadagi.

Mij rávkkap nuorttarijkaj stáhta vuododi ja aanodi riektálasj suojev sámij sociálasj rádálásjvuohhtaj.

5) Árbbedábálasj biebmmo l ájnas sámij identitáhttaj ja kultuvrraj. Biebbmokultuvra dábdomárkka luondulasj jahkeájggevarasjávnnájs ja mierreduvvá dájvvalak luohkos muorjijs, láttijs, guolijs, sjattojs, boahhtsujs ja smávvaiellijs. Ájnas vuodo buorre kvalitéttaj sáme biebmmon la rájnna biejestedak luonndo ja viesso ja nanos sáme iellembirás. Sámij sierralágásj bivddo- ja ietjá áládisdájma doarjodi mijá biebbmoloabedussaj Arktisin.

Le sieldes ájnas hieredit invasijvva orgánalasj tjerda vuododuvvi mijá árbbedábálasj guovlojn. Invasjávnná ádá tjerdajs la ájnas ájtto mijá áládusájda.

Mij, álgoálmugin, ávddánbuktep mijá riektáv bisodit biebbmoiesjrádukvuodav.

6) Gártjes luonndoluohko sámeednamín bájnátjuvvi garrasit sieldes nihtodim ávkástallamis mañemus 100 jagen. Suoddjimpárkajn, luonndogáhttimguovlojn, biosfáraguovlojn gálggi aktidum guovllo aj rijkajrájij rastá. Mij ávddánbuktep mijá márrádusáv aktidum guovlo gáktuj rijkarájij rastá suoddjitjit vuosstálasstemfámov ja dárustahttet globálasj lieggimav. Rijkejgasskasasj tjállaga ulmutjij riektájda nannodi álgoálmugin la riektá iesjmierredibmáj danen gá sij lij álmuga dan vuojo milta mij miejnniduvvá 1. Aktisasj Artihkkalin 1966 jagen Rijkejgasskasasj Konvensjávnnán Viesajdiddje ja Politijkalasj Riektáj hárráj ja 1966 jage Rijkejgasskasasj Konvensjávnnán Ekonomalasj, Sociálasj ja Kultuvralasj riektáj hárráj.

Mij ávddánbuktep mijá riektáv adnet sáme álmuga iesjmierredimev tjuottjeldittjat rijkajrájij rastá sáme guovlov suoddjitjit mijá kultuvrav, biologalasj moattevuodav ja iellemav ávddálijguovlluj.

7) Agenda 2030 l doajmmaaplána ulmijn ietjádibmáj nanos sebrudahkaj ulmutjijda, planáhttaj ja rádálásjvuohhtaj. Agenda 2030 ulmme ja oasseulme li integreridum ja állása ja gábttti nanos

DÅHKKIDUM 2023-05-31

Járggålum julevsámegeiellaj

ávddánime gájkka niellja dimensjávnná: ekonomalasj, sociálasj, kultuvralasj ja hiebadum birrasij. Agenda 2030 15. nummar ávdet. Suoddjit ruopptot vaddemav ja ávdedit nanos ávkkimav ekologidjalasjuogádagájs, nannusit tjuottjodit vuovdev, vuostedit gájkke guovlojt.

Mij diehtusin dahkap biebmobajásanedusán li moadda dimensjávnná, ja varresvuohta, rádálásjuohta, giella, identitáhhta ja bajásanedus, ma rávkki vieledit umasse dárbojt ja njuolgga oassálasjuodav sáme álm mugis.

" **Diehtusin dahkap mij aktisattjat** adnep mijáv vällggogissan tjuottjodit ja gaskostit mijá aktisasjárbev mijá ájttegjs ja iednijs sáme sebrudagá ávkkáj, ja mij suoddjip ávddálijguovlluj mijá ienndilji dárbulasj álgoálm mukriektajt ednamij, tjáhtjáj ja luonddoluohkojda - mijá álm mugá ávkkim dáj guovlojs máttarájgen. "

Jáhkámáhkke deklarasjávnná. Járggålum citáhhta deklarasjávnnás vuostasj parlamentáralasj konferensas mij ásaduváj Jáhkámáhken guovvamáno 24.b. 2005

Nordkalottfolket; Ulf Tore Johansen, Knut Einar Kristiansen, Gry Hege Warth, Sylvi Pedersen Watne and Håvard Kristiansen Kristiansen vuosstehálav dahká márrádussaj dáhkkidit Árviesjávrrie-deklarationen bieheke rassisma gáktuj ietjas oajvvadusá alternatijvvaj báhko bájnná gádoduvvá.